

BIBLIOGRAFIA

- DARDER (2017): August Darder, «La Comèdia de la General Conquesta de Mallorca en relació amb el context cultural del sis-cents», *SCRIPTA, Revista internacional de literatura i cultura medieval i moderna*, 10, ps. 131-147.
- MAS I VIVES (2013): Joan Mas i Vives, *Estudis teatrals*, Barcelona: Edicions UIB, Institut d'Estudis Baleàrics, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

VIGO I SQUELLA, Joana de: *Ifigenia a Tàurida. Traducció d'Iphigénie en Tauride de Claude Guimond de la Touche*, Barcelona: Edicions UIB, Institut Menorquí d'Estudis, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2019; «Biblioteca Marian Aguiló» 54.

CATALINA MARTÍNEZ TABERNER

Universitat de Barcelona
 catimt1@gmail.com

Quan arriba aquest llibret a les mans d'un lector, aquest lector o lectora no pot deixar de sentir admiració cap aquesta dona traductora d'una obra de la literatura francesa del XVIII, d'un autor, Claude Guimond de la Touche, seguidor de l'estètica neoclàssica, de l'òrbita de Voltaire, tal com ens expliquen Maria Paredes i Josefina Salord en la llarga i imprescindible introducció que acompanya la versió de Joana de Vigo.

El llibre es divideix en dues parts. En primer lloc tenim la introducció, com ja hem esmentat, de Maria Paredes i Josefina Salord, dues grans especialistes de l'època de la Il·lustració a Menorca, com acredita la seva trajectòria investigadora. Aquest llarg estudi ens informa de la figura de Joana de Vigo amb un esbós biogràfic i l'esment d'altres traduccions de l'autora, en total 7, que va anar escrivint fins al 1805. Aquestes traduccions són una bona mostra dels interessos de l'autora:

Allò que és evident, però, és la coherència de la seva tria, fruit de la familiaritat amb alguns dels textos més representatius de reconeguts autors francesos de la Il·lustració com Guimond de la Touche, La Harpe o Buffon i d'altres siscentistes, com Fénelon o Fleury, que assoliren la seva màxima difusió a través de nombroses edicions que s'imprimiren al llarg del segle XVIII i durant les primeres dècades del XIX. (p. 10)

La introducció segueix amb l'anàlisi de l'obra: primer, tenim la figura de Guimond de la Touche i el que representa en la renovació del discurs sobre la tragèdia al llarg del XVIII; segueix l'estudi de les diferents obres teatrals d'*Ifigenia*, és a dir, es contraposen les principals *Ifigenies*, les diferents trames que es desenvolupen en

la *Ifigenia* d'Èsquil i la *Ifigenia a Aulida* d'Eurípides, la *Iphigénie* de Racine i la *Ifigenia en Tauride* de Claude Guimond de la Touche, i finalment la traducció d'*Ifigenia a Tauride*, de Joana de Vigo.

I en segon terme, tenim l'edició crítica de l'obra amb una comparació acurada entre la versió francesa de Guimond de la Touche i la traducció de Joana de Vigo. Coherents amb els criteris d'edició, amb nota a peu de plana hi ha els aclariments necessaris de les variants lèxiques i els canvis produïts per facilitar una lectura més fluïda.

Joana de Vigo i Squella va néixer a Ciutadella el 1779 i morí el 1855, membre d'una família de l'aristocràcia ciutadellenca. És l'única dona que podem encabir dins els grups d'il·lustrats menorquins, tal com els va qualificar Joaquim Molas. Ens situem a finals del segle XVIII, l'obra va ser signada el 1801, però no va ser mai publicada. Se'ns presenta un fet gairebé insòlit: una dona que viu a cavall del XVIII i XIX té coneixements i capacitat per fer una traducció al català d'una obra d'actualitat francesa. Difícilment s'hagués pogut donar a cap altre lloc del territori català que no fos Menorca.

Recordem que Menorca es mantingué sota domini britànic al llarg del segle XVIII, distribuït en diversos períodes (1712-1756, 1763-1782, 1789-1802), i set anys de dominació francesa de 1756 a 1762. El 1783, Menorca juntament amb Florida retorna a la corona espanyola fins al 1789 que passa altre cop a domini anglès. No serà fins al tractat d'Amiens, el 1802, que Menorca queda de manera definitiva en mans de la corona espanyola.

L'illa de Menorca en el segle XVIII és un lloc de contacte de cultures i llengües, i és en aquest ambient, que en podríem dir cosmopolita, que Joana de Vigo va rebre una educació rellevant, pròpia de l'aristocràcia de Ciutadella, amb un clar domini de la llengua francesa. Els fills de les famílies benestants de l'illa solien acudir a les universitats franceses d'Orange, Montpeller o Avinyó a completar els seus estudis, cosa que també degué succeir amb Joana de Vigo,

[...] amb una formació similar a la de les dames philosophes de l'aristocràcia i burgesia franceses —que, a més de participar en les converses i lectures als salons, sovint n'eren les amfitrionses— i amb accés a un bon nombre de llibres en francès que arribaven a l'illa amb els vaixells mercants provinents de Marsella, entre els quals, molt probablement, l'edició de Guimond de la Touche. (p. 47)

A la formació rebuda hi hem d'afegir l'ambient cultural de l'illa i la forta activitat teatral que es desenvolupava en llengua catalana. Del grup d'intel·lectuals menorquins sobresurt la figura de Joan Ramis i Ramis (PAREDES 2016: 521), que el 1769 estrena *Lucrècia*, seguida d'*Arminda* (1771) i *Rosaura o el més constant amor* (1783). No tan sols fou un autor teatral, sinó que també fou l'ànima de la Societat Maonesa (1778), centre de divulgació científica i cultural. Cal esmentar també Antoni Febrer i Cardona, gramàtic, traductor i humanista (1761-1841) i Vicenç Albertí i Vidal, gran adaptador de peces teatrals espanyoles, franceses i italianes,

que consta com a traductor d'una seixantena d'obres, de les quals n'han pervingut una vintena, d'autors com Goldoni, Beaumarchais, Molière i Pietro Metastasio (VILLALONGA 2016: 487). L'activitat teatral implica l'ús de la llengua catalana des d'un vessant literari, sobretot quan deixem les obres teatrals de caire més burlesc per arribar a les tragèdies neoclàssiques. Joana de Vigo intenta aconseguir aquesta llengua literària:

Una primera lectura de la traducció de Joana de Vigo que editam fa palesa una qualitat que va més enllà d'un simple exercici d'autoaprenentatge del francès, ja que l'esforç per dignificar la llengua pròpia a través de les paraules que un poeta tràgic il·lustrat posa en boca d'una heroïna com Ifigènia exigeix un determinat registre, del tot allunyat d'un exercici purament escolar. (p. 43)

És evident que l'ús de la llengua ha de ser diferent i aquest ús normalitza un nou registre. El que és engrescador és veure com Joana de Vigo i Squella no es va plantejar una traducció al castellà, llengua que possiblement coneixia, sinó que va utilitzar la llengua catalana com a llengua de cultura, com feien els seus conciutadans de l'època.

Benvinguda sia aquesta edició que acosta al públic una autora fins ara desconeguda. De mica en mica, s'aclareixen els conceptes i encabim les manifestacions literàries del XVIII dins els paràmetres culturals que els corresponen. Amb aquesta edició es cobreix una baula més de la llarga cadena de la tradició literària catalana.

BIBLIOGRAFIA

- PAREDES (2016): Maria Paredes Baulida, «Joan Ramis», dins D. A., *Història de la literatura Catalana. Literatura moderna*, Barcelona: Enciclopèdia catalana, Barcino, Ajuntament de Barcelona.
- VILLALONGA (2016): Anna Maria Villalonga, «Teatre de l'època de la il·lustració», dins D. A., *Història de la literatura Catalana. Literatura moderna*, Barcelona: Enciclopèdia catalana, Barcino, Ajuntament de Barcelona.